5

THEMA 5 VAN 8

Ongelijkheid & arbeidsmarkt

Gini, belastingen, herverdeling en werkloosheid

6 lessen · rekenopdrachten · examenopgave · eindquiz · antwoordmodel

Werkboek — naam: _____ klas: _____

Les 5.1 — Inkomensongelijkheid meten

Leerdoel: Je meet inkomensongelijkheid met de Lorenzcurve, de Gini-coëfficiënt en de percentielenratio, en kiest een passende inkomensmaatstaf.

Eindtermen: H4.1, H4.2, A2

Waar gaat het om?

Is Nederland een gelijk of een ongelijk land? Om die vraag te beantwoorden, heb je maatstaven nodig: de **Lorenzcurve** , de **Gini-coëfficiënt** en de **percentielenratio** (H4.1). En je moet kiezen welk inkomen je meet (H4.2).

Kerntheorie

Lorenzcurve en Gini

Een **Lorenzcurve** laat zien welk deel van het inkomen de armste x% van de huishoudens heeft. Bij volkomen gelijkheid ligt de curve op de diagonaal. De **Gini-coëfficiënt** meet de oppervlakte tussen de diagonaal en de curve, gedeeld door de oppervlakte van de hele driehoek: 0 is volkomen gelijk, 1 volkomen ongelijk.

Lorenzcurve van het besteedbaar inkomen in Kaapland

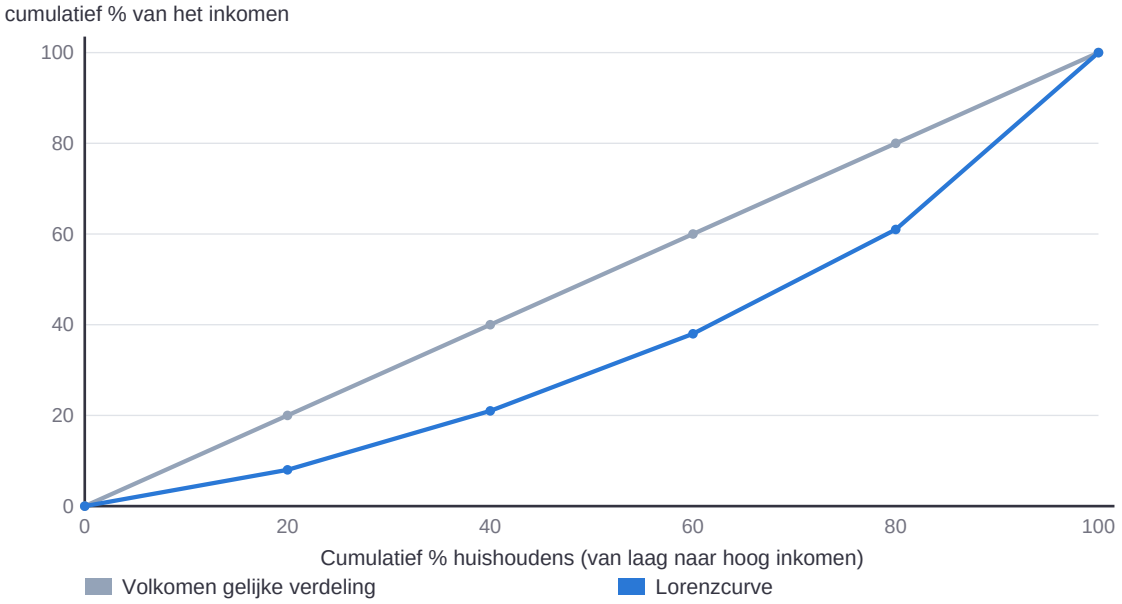

De armste 20% heeft 8% van het inkomen, de rijkste 20% 39%. Hoe verder de curve onder de diagonaal ligt, hoe ongelijker. Gini = 1 - 0,2 × (8 + 29 + 59 + 99 + 161) / 100 = 0,29. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Percentielenratio en maatstaven

De **percentielenratio** (P90/P10) zegt hoeveel keer zo hoog het inkomen aan de top is als aan de onderkant. De uitkomst hangt af van de maatstaf: per huishouden of per persoon, alleen arbeidsinkomen of ook vermogensinkomen, **primair** (vóór belastingen en uitkeringen) of **secundair** (erna).

Maatstaven voor inkomen en ongelijkheid

Maatstaf	Uitleg
Gini-coëfficiënt	0 = iedereen evenveel, 1 = één persoon heeft alles; oppervlakte tussen diagonaal en Lorenzcurve gedeeld door de hele driehoek
Percentielenratio (P90/P10)	inkomen op de 90e percentielgrens gedeeld door dat op de 10e: € 80.000 / € 25.000 = 3,2
Huishouden of individu	een huishouden met twee verdieners lijkt rijker dan elk individu apart
Arbeidsinkomen of totaal inkomen	totaal inkomen telt ook vermogensinkomen (rente, dividend, huur) mee
Primair of secundair inkomen	primair: vóór belastingen en uitkeringen; secundair: daarna (besteedbaar)

Toepassen

Rekenvraag: Gini berekenen (2 punten)

De vijf kwintielen hebben 8%, 13%, 17%, 23% en 39% van het inkomen. Bereken de Gini-coëfficiënt.

Uitwerking

1. Cumulatief: 8, 21, 38, 61, 100. Oppervlakte onder de Lorenzcurve (trapezia): 0,2 × (0 + 8 + 8 + 21 + 21 + 38 + 38 + 61 + 61 + 100) / 2 / 100 = 0,356.
2. Oppervlakte onder de diagonaal: 0,5. Gini = (0,5 - 0,356) / 0,5 = 0,288 ~ 0,29.

Antwoord

De Gini-coëfficiënt is ongeveer 0,29: een gematigde ongelijkheid, vergelijkbaar met Nederland.

Veelgemaakte fout

De assen verwisselen. Horizontaal staat het cumulatieve aandeel huishoudens, verticaal het cumulatieve aandeel inkomen.

Kernbegrippen

Lorenzcurve
Grafiek van het cumulatieve aandeel huishoudens tegen het cumulatieve aandeel van het inkomen.

Gini-coëfficiënt
Maat voor ongelijkheid tussen 0 (gelijk) en 1 (één heeft alles).

Percentielenratio
P90 gedeeld door P10: hoeveel keer zo hoog het inkomen aan de top is als aan de onderkant.

Primair / secundair inkomen
Inkomen vóór / na belastingen, premies, uitkeringen en toeslagen.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Lees uit de grafiek af welk deel van het inkomen de rijkste 20% heeft.

2. Bereken de percentielenratio als P90 = € 75.000 en P10 = € 25.000.

3. Waarom kan de ongelijkheid per huishouden kleiner lijken dan per persoon?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat zegt een Gini-coëfficiënt van 0 en van 1?

2. Wat is het verschil tussen het primaire en het secundaire inkomen?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. P90 = € 75.000 en P10 = € 25.000. Bereken de percentielenratio.

4. Lees uit de Lorenzcurve af welk deel van het inkomen de armste 40% heeft.

5. De vijf kwintielen hebben 6%, 11%, 16%, 22% en 45% van het inkomen. Bereken de Gini-coëfficiënt (drie decimalen).

6. Primair inkomen: P90 € 90.000 en P10 € 20.000. Secundair inkomen: P90 € 60.000 en P10 € 25.000. Bereken beide percentielenratio’s en leg het verschil uit.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom is de ongelijkheid van het primaire inkomen groter dan van het secundaire inkomen?

---

8. Waarom kan de inkomensongelijkheid per huishouden een ander beeld geven dan per individu?

Les 5.2 — Vermogen en nivellering

Leerdoel: Je vergelijkt vermogens- met inkomensongelijkheid en beoordeelt of maatregelen nivellerend of denivellerend zijn.

Eindtermen: H4.3, H4.4

Waar gaat het om?

Naast inkomen is **vermogen** een belangrijke bron van ongelijkheid (H4.3). En hoe veranderen maatregelen van de overheid de verschillen: **nivelleren** of **denivelleren** (H4.4)?

Kerntheorie

Vermogensongelijkheid

Vermogen is wat je bezit min je schulden. Het is veel ongelijker verdeeld dan inkomen: vermogen bouw je op door te sparen (wat vooral hoge inkomens kunnen), het levert zelf inkomen en waardestijging op, en het wordt geërfd.

Aandeel in het totale inkomen en in het totale vermogen per groep huishoudens (%)

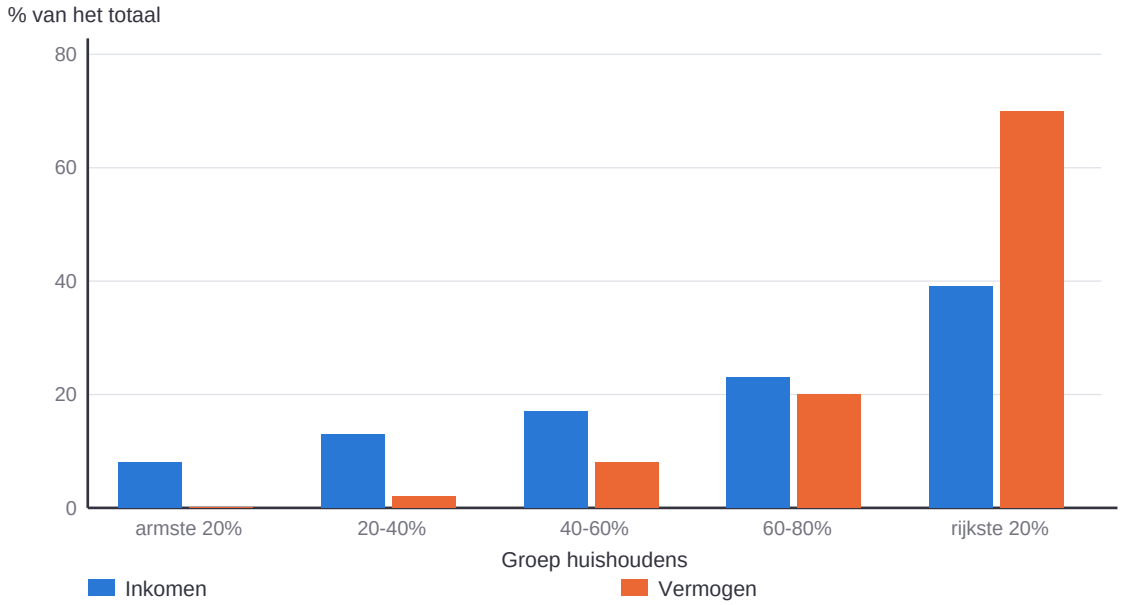

Vermogen is veel ongelijker verdeeld dan inkomen. Een deel van de armste huishoudens heeft zelfs schulden. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Nivelleren en denivelleren

Nivelleren betekent dat de relatieve verschillen kleiner worden; **denivelleren** dat ze groter worden. Let op: een gelijke procentuele stijging laat de relatieve verschillen gelijk.

Nivelleren of denivelleren?

Maatregel	Effect op inkomensverschillen
Hoger tarief in de hoogste schijf	nivellerend
Hogere zorgtoeslag	nivellerend
Alle lonen + € 100 per maand	nivellerend (procentueel meer voor lage lonen)
Alle lonen + 3%	neutraal: relatieve verschillen gelijk
Hogere btw op boodschappen	denivellerend: lage inkomens besteden een groter deel aan boodschappen

Nivelleren: relatieve inkomensverschillen worden kleiner. Denivelleren: ze worden groter.

Toepassen

Examenvraag: nivelleren (2 punten)

Inkomen A € 20.000, inkomen B € 80.000. Beide krijgen er € 2.000 bij. Bereken de verhouding vóór en na, en geef aan of dit nivellerend is.

Uitwerking

1. Vóór: 80.000 / 20.000 = 4,0. Na: 82.000 / 22.000 = 3,73.
2. De verhouding daalt: de relatieve verschillen worden kleiner.

Antwoord

De verhouding daalt van 4,0 naar 3,73: nivellerend, ook al stijgen beide inkomens met hetzelfde bedrag.

Veelgemaakte fout

Een gelijke procentuele stijging nivellerend noemen. Als alle inkomens met 3% stijgen, blijven de relatieve verschillen gelijk.

Kernbegrippen

Vermogen
Bezittingen min schulden op een moment.

Nivelleren
Relatieve inkomensverschillen verkleinen.

Denivelleren
Relatieve inkomensverschillen vergroten.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Lees uit de grafiek af welk deel van het vermogen de rijkste 20% heeft, en vergelijk met het inkomen.

2. Is een hogere erfbelasting nivellerend? Leg uit.

3. Waarom kan een stijging van de huizenprijzen de vermogensongelijkheid vergroten?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is het verschil tussen inkomen en vermogen?

2. Wanneer is een maatregel nivellerend?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Waarom is vermogen ongelijker verdeeld dan inkomen?

4. Alle lonen stijgen met € 100 per maand. Nivellerend, denivellerend of neutraal?

5. A verdient € 25.000, B € 75.000. Vergelijk het effect van (a) een stijging van beide inkomens met 4% en (b) een stijging van beide met € 1.500.

6. De huizenprijzen stijgen met 10%. Leg uit wat dit doet met de vermogensongelijkheid tussen een huiseigenaar en een huurder.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom is een hogere btw op boodschappen denivellerend?

---

8. Geef een argument voor en een argument tegen een hogere erfbelasting, vanuit vermogensongelijkheid en prikkels.

Les 5.3 — Belastingen

Leerdoel: Je berekent gemiddelde en marginale tarieven en de belastingwig, en onderscheidt progressieve, degressieve en vlaktaksstelsels.

Eindtermen: H4.6, A2

Waar gaat het om?

Belastingen zijn het belangrijkste instrument van de overheid om inkomens te herverdelen. In deze les reken je met **gemiddelde** en **marginale tarieven** , de **belastingwig** en verschillende belastingstelsels (H4.6).

Kerntheorie

Gemiddeld en marginaal tarief

Het **gemiddelde tarief** is de totale belasting gedeeld door het inkomen. Het **marginale tarief** is de belasting over de laatst verdiende euro. Een stelsel is **progressief** als het gemiddelde tarief stijgt met het inkomen.

Inkomstenbelasting in Kaapland: 36% tot € 40.000, 49,5% daarboven, heffingskorting € 3.000

Bruto-inkomen	Belasting vóór korting	Belasting na korting	Gemiddeld tarief	Marginaal tarief
€ 30.000	0,36 × 30.000 = 10.800	€ 7.800	26,0%	36%
€ 60.000	0,36 × 40.000 + 0,495 × 20.000 = 24.300	€ 21.300	35,5%	49,5%

Het gemiddelde tarief stijgt met het inkomen: het stelsel is progressief. Het marginale tarief is de belasting over de laatst verdiende euro. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Belastingbegrippen

Begrip	Uitleg
Progressief	het gemiddelde tarief stijgt als het inkomen stijgt
Degressief	het gemiddelde tarief daalt als het inkomen stijgt
Vlaktaks	één tarief voor alle inkomens; met een vaste heffingskorting toch progressief
Heffingskorting	bedrag dat van de te betalen belasting wordt afgetrokken
Aftrekpost	bedrag dat van het belastbare inkomen wordt afgetrokken (bijvoorbeeld hypotheekrente)
Vennootschapsbelasting	belasting over de winst van bv's en nv's
Indirecte belasting	belasting in de prijs, zoals btw en accijns

De belastingwig

De **belastingwig** is het verschil tussen wat een werknemer de werkgever kost en wat hij netto ontvangt. Een grote wig maakt arbeid duur en werken minder lonend.

De belastingwig: van loonkosten naar netto loon (per maand)

Post	Bedrag
Loonkosten voor de werkgever	€ 5.000
- werkgeverspremies	- € 900
Brutoloon	€ 4.100
- loonheffing en werknemerspremies	- € 1.200
Nettoloon	€ 2.900
Belastingwig	€ 5.000 - € 2.900 = € 2.100 (42% van de loonkosten)

Een grote wig maakt arbeid duur voor de werkgever en levert de werknemer weinig op. Dat kan de werkgelegenheid en het arbeidsaanbod verlagen. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Toepassen

Rekenvraag: belasting en tarieven (3 punten)

Gebruik het belastingstelsel uit de tabel. Bereken de belasting, het gemiddelde tarief en het marginale tarief bij een inkomen van € 50.000.

Uitwerking

1. 0,36 × 40.000 + 0,495 × 10.000 = 14.400 + 4.950 = 19.350.
2. Na korting: 19.350 - 3.000 = € 16.350. Gemiddeld tarief: 16.350 / 50.000 = 32,7%.
3. Marginaal tarief: 49,5% (de laatste euro valt in de tweede schijf).

Antwoord

Belasting € 16.350, gemiddeld tarief 32,7%, marginaal tarief 49,5%.

Veelgemaakte fout

Het hoogste tarief over het hele inkomen toepassen. Het tarief van de tweede schijf geldt alleen voor het deel boven € 40.000.

Kernbegrippen

Gemiddeld tarief

Totale belasting / inkomen.

Marginaal tarief

Belasting over de laatst verdiende euro.

Belastingwig

Verschil tussen de loonkosten voor de werkgever en het nettoloon van de werknemer.

Progressief / degressief

Gemiddeld tarief stijgt / daalt met het inkomen.

Vlaktaks

Eén belastingtarief voor alle inkomens.

Heffingskorting / aftrekpost

Korting op de te betalen belasting / aftrek van het belastbare inkomen.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Toon aan dat een vlaktaks van 40% met € 6.000 heffingskorting progressief is.

2. Bereken de belastingwig in procenten in de tabel.

3. Wat is het verschil tussen een heffingskorting en een aftrekpost? Wie profiteert het meest van een aftrekpost?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is het verschil tussen het gemiddelde en het marginale tarief?

2. Wat is een vlaktaks?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Bereken met de tabel de belasting bij een inkomen van € 50.000.

4. Vlaktaks van 40% met € 6.000 heffingskorting. Is dat progressief? Bereken het gemiddelde tarief bij € 30.000 en € 60.000.

5. Kaapland: 36% tot € 40.000, 49,5% daarboven, heffingskorting € 3.000. Bereken de belasting en het gemiddelde tarief bij € 30.000.

6. Gebruik opdracht 6. Bereken de belasting, het gemiddelde en het marginale tarief bij € 80.000.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom kan een grote belastingwig de werkloosheid verhogen?

8. Een werknemer kost zijn werkgever € 4.000 per maand en houdt netto € 2.600 over. Bereken de belastingwig als percentage van de loonkosten en leg uit wat een grote wig doet met de arbeidsmarkt.

Les 5.4 — Herverdeling en de afruil

Leerdoel: Je legt uit hoe uitkeringen en toeslagen herverdelen en verzekeren, en waarom herverdeling prikkels kan verminderen.

Eindtermen: H4.5, H4.7, A2

Waar gaat het om?

Met belastingen, **uitkeringen** en **toeslagen** verkleint de overheid inkomensverschillen en verzekert ze mensen tegen inkomensverlies (H4.7). Maar herverdeling heeft een prijs: ze kan de prikkels om te werken, te sparen, te leren en te ondernemen verzwakken (H4.5).

Kerntheorie

Herverdeling en verzekering

Uitkeringen (bijstand, WW, AOW) en **toeslagen** (huur-, zorg-, kinderopvangtoeslag) verhogen lage inkomens. Ze herverdelen, en ze verzekeren tegen risico's zoals werkloosheid, ziekte en ouderdom.

Van primair naar secundair inkomen (per jaar)

	Huishouden A	Huishouden B	Verhouding B / A
Primair inkomen	€ 20.000	€ 100.000	5,0
- belastingen en premies	- € 1.500	- € 36.000	
+ uitkeringen en toeslagen	+ € 8.500	–	
Secundair (besteedbaar) inkomen	€ 27.000	€ 64.000	2,4

Belastingen, uitkeringen en toeslagen verkleinen de verschillen sterk. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

De afruil

Hoe meer je herverdeelt, hoe minder iemand overhoudt van extra inkomen. Dat kan de prikkel verzwakken om meer te werken, je te scholen of te ondernemen: een mogelijke **afruil tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid** . Bij lage inkomens ontstaat zo de **armoedeval** .

De armoedeval: wat houdt een alleenstaande over van € 5.000 extra bruto-inkomen?

Post	Bedrag
Extra bruto-inkomen	+ € 5.000
Extra belasting en premies	- € 1.800
Minder huurtoeslag en zorgtoeslag	- € 2.500
Wat overblijft	€ 700
Marginale druk	(1.800 + 2.500) / 5.000 = 86%

Herverdeling via inkomensafhankelijke toeslagen maakt meer werken voor lage inkomens nauwelijks lonend: de afruil tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Toepassen

Examenvraag: de afruil (2 punten)

Gebruik de tabel van de armoedeval. Bereken de marginale druk en leg uit waarom dit een voorbeeld is van de afruil tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid.

Uitwerking

1. Marginale druk: (1.800 + 2.500) / 5.000 = 86%.
2. De toeslagen helpen lage inkomens (rechtvaardigheid), maar meer werken levert maar € 700 op: de prikkel om meer te werken is klein (doelmatigheid).

Antwoord

De marginale druk is 86%. Toeslagen maken de verdeling rechtvaardiger, maar maken meer werken voor deze persoon nauwelijks lonend.

Veelgemaakte fout

Denken dat herverdeling alleen voordelen heeft. Herverdeling kost belastinggeld én kan het gedrag veranderen. Of dat opweegt tegen de voordelen, is een waardeoordeel.

Kernbegrippen

Toeslag
Inkomensafhankelijke bijdrage van de overheid, zoals huur- of zorgtoeslag.

Armoedeval
Meer verdienen levert door verlies van toeslagen en meer belasting nauwelijks iets op.

Afruil rechtvaardigheid-doelmatigheid
Meer herverdeling kan de prikkels om te werken, sparen, leren en ondernemen verzwakken.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Bereken de verhouding tussen de inkomens van B en A, vóór en na herverdeling.

2. Waarom is de WW zowel een herverdelings- als een verzekeringsinstrument?

3. Bedenk een maatregel die de armoedeval verkleint, en noem een nadeel.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Noem twee doelen van uitkeringen en toeslagen.

2. Wat is de marginale druk?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Bereken de verhouding tussen de secundaire inkomens van B en A in de tabel.

4. Wat is de armoedeval?

5. Een alleenstaande verdient € 5.000 bruto extra. Hij betaalt € 1.850 meer belasting, krijgt € 1.700 minder huurtoeslag en € 900 minder zorgtoeslag. Bereken wat hij overhoudt en de marginale druk.

6. Het primaire inkomen van A is € 20.000 en van B € 80.000. Het secundaire inkomen is € 26.000 en € 56.000. Bereken de verhouding B / A vóór en na herverdeling.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Leg de afruil tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid uit met een voorbeeld.

8. Noem een maatregel om de armoedeval te verkleinen en de keerzijde ervan.

Les 5.5 — De arbeidsmarkt

Leerdoel: Je werkt met de begrippen van de arbeidsmarkt en berekent werkloosheid en spanning.

Eindtermen: H5.1, A2

Waar gaat het om?

Op de **arbeidsmarkt** bieden mensen hun arbeid aan en vragen bedrijven en de overheid arbeid. In deze les leer je de begrippen: arbeidsaanbod en -vraag, werkloosheid, vacatures, loonontwikkeling, flexwerk en zzp (H5.1).

Kerntheorie

Begrippen

De **beroepsbevolking** (het arbeidsaanbod) bestaat uit werkenden en werklozen. Werklozen zoeken actief werk en zijn direct beschikbaar. De **arbeidsvraag** bestaat uit de bezette banen en de **vacatures** .

werkloosheidspercentage = werklozen / beroepsbevolking × 100%

De arbeidsmarkt van Kaapland

Begrip	Aantal / waarde	Toelichting
Beroepsbevolking (arbeidsaanbod)	10,0 miljoen	werkenden + werklozen
Werkzame beroepsbevolking	9,6 miljoen	mensen met betaald werk (ook zzp en flex)
Werkloze beroepsbevolking	0,4 miljoen	zoeken actief werk en zijn direct beschikbaar
Werkloosheidspercentage	0,4 / 10,0 × 100% = 4%	
Vacatures	450.000	onvervulde arbeidsvraag
Spanning: vacatures per werkloze	450.000 / 400.000 = 1,1	meer dan 1: krappe arbeidsmarkt

Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Flexwerk en zzp

Steeds meer mensen werken met een **flexibel contract** of als **zzp’er** . Bedrijven kunnen zich zo snel aanpassen aan de vraag, maar werkenden hebben minder zekerheid en bouwen vaak minder pensioen op.

Werkenden naar soort arbeidsrelatie (% van de werkzame beroepsbevolking)

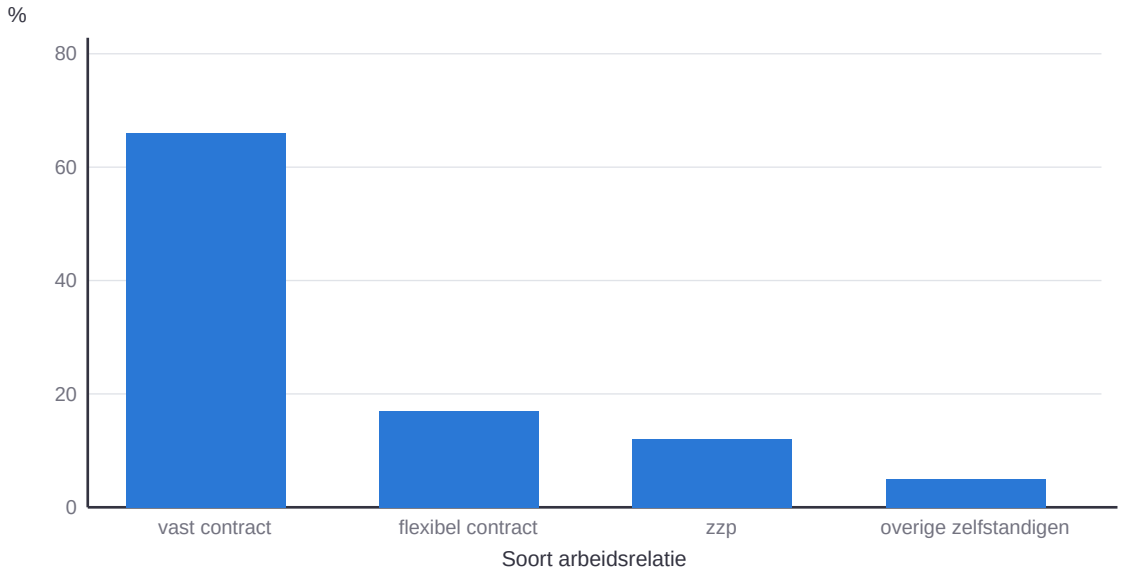

Afgeronde, vereenvoudigde verdeling. Flexwerk en zzp geven bedrijven flexibiliteit, maar werkenden minder zekerheid. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Toepassen

Rekenvraag: werkloosheid en spanning (2 punten)

Een land heeft 9,5 miljoen werkenden en 500.000 werklozen. Er zijn 300.000 vacatures. Bereken het werkloosheidspercentage en het aantal vacatures per werkloze, en typeer de arbeidsmarkt.

Uitwerking

1. Beroepsbevolking: 9,5 + 0,5 = 10 miljoen. Werkloosheid: 0,5 / 10 × 100% = 5%.
2. Vacatures per werkloze: 300.000 / 500.000 = 0,6: minder vacatures dan werklozen.

Antwoord

De werkloosheid is 5% en er zijn 0,6 vacatures per werkloze: een ruime arbeidsmarkt.

Veelgemaakte fout

Niet-werkzoekenden meetellen als werkloos. Studenten, gepensioneerden en mensen die geen werk zoeken, horen niet bij de beroepsbevolking.

Kernbegrippen

Beroepsbevolking
Werkenden en werklozen samen (het arbeidsaanbod).

Werkloosheidspercentage
Werklozen als percentage van de beroepsbevolking.

Vacature
Onvervulde vraag naar arbeid.

Flexwerk en zzp

Tijdelijke contracten en zelfstandigen zonder personeel.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Bereken de werkloosheid bij een beroepsbevolking van 9,5 miljoen en 380.000 werklozen.

2. Wat gebeurt er met de lonen op een krappe arbeidsmarkt? Leg uit.

3. Geef een voordeel en een nadeel van zzp voor de werkende.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wie hoort bij de beroepsbevolking?

2. Wat is een vacature?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Beroepsbevolking 9,5 miljoen, werklozen 380.000. Bereken het werkloosheidspercentage.

4. Wat betekent een spanning van 1,1 vacatures per werkloze?

5. Een land heeft 9,2 miljoen werkenden en 400.000 werklozen. Bereken de beroepsbevolking en het werkloosheidspercentage (één decimaal).

6. Er zijn 420.000 vacatures en 350.000 werklozen. Bereken de spanning en leg uit wat er waarschijnlijk met de lonen gebeurt.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom kiezen bedrijven vaak voor flexwerkers en zzp’ers?

8. De overheid wil schijnzelfstandigheid tegengaan: werkenden die als zzp’er werken, maar eigenlijk werknemer zijn. Waarom?

Les 5.6 — Soorten werkloosheid

Leerdoel: Je onderscheidt structurele, frictie- en conjuncturele werkloosheid en verklaart structurele werkloosheid.

Eindtermen: H5.2, H5.3

Waar gaat het om?

Werkloosheid heeft verschillende oorzaken, en dus verschillende oplossingen. Je onderscheidt **structurele werkloosheid** (inclusief **frictiewerkloosheid**) en **conjuncturele werkloosheid** (H5.2) en verklaart waarom structurele werkloosheid blijft bestaan (H5.3).

Kerntheorie

Soorten werkloosheid

Conjuncturele werkloosheid ontstaat in een recessie: er wordt te weinig besteed. **Structurele werkloosheid** blijft ook in goede tijden bestaan door een mismatch of te hoge loonkosten. **Frictiewerkloosheid** is de kortdurende werkloosheid tijdens het zoeken naar een nieuwe baan.

Soorten werkloosheid

Soort	Oorzaak	Kenmerk	Beleid
Conjuncturele werkloosheid	te weinig bestedingen (recessie)	tijdelijk; weinig vacatures	conjunctuurbeleid (thema 6)
Structurele werkloosheid	mismatch in kennis of regio, te hoge loonkosten, lage prikkels	langdurig; vaak tegelijk veel vacatures	scholing, lagere wig, prikkels
Frictiewerkloosheid (deel van structureel)	zoektijd tussen twee banen	kortdurend	betere bemiddeling

Verklaringen voor structurele werkloosheid

Een teken van structurele werkloosheid: veel vacatures én veel werklozen tegelijk. Werklozen hebben dan niet de juiste kennis, wonen in de verkeerde regio of zijn te duur in verhouding tot hun productiviteit.

Verklaringen voor structurele werkloosheid

Verklaring	Mechanisme
Kwalitatieve mismatch	werklozen hebben niet de kennis die bedrijven vragen (bijvoorbeeld door automatisering)
Regionale mismatch	het werk is in een andere regio dan de werklozen
Minimumloon en belastingwig	arbeid van laagproductieve werknemers is duurder dan wat ze opleveren
Hoogte en duur van uitkeringen	werklozen kunnen langer zoeken of selectiever zijn
Zoekfricties	informatie over vacatures en kandidaten is onvolledig

Toepassen

Examenvraag: soort werkloosheid (2 punten)

In een regio zijn 40.000 werklozen, vooral voormalige fabrieksmedewerkers, en 35.000 vacatures, vooral in de zorg en de ICT. De economie groeit. Welke soort werkloosheid is dit, en welk beleid past erbij?

Uitwerking

1. Er zijn bijna evenveel vacatures als werklozen en de economie groeit: geen tekort aan bestedingen, maar een kwalitatieve mismatch. Structurele werkloosheid.
2. Passend beleid: omscholing naar zorg en ICT.

Antwoord

Structurele werkloosheid door een mismatch in kennis. Omscholing helpt meer dan extra overheidsbestedingen.

Veelgemaakte fout

Bij veel vacatures toch conjuncturele werkloosheid noemen. Conjuncturele werkloosheid gaat samen met weinig vacatures.

Kernbegrippen

Conjuncturele werkloosheid
Werkloosheid door te weinig bestedingen in een recessie.

Structurele werkloosheid
Werkloosheid door een blijvende mismatch tussen vraag en aanbod van arbeid.

Frictiewerkloosheid
Kortdurende werkloosheid door zoektijd tussen banen.

Mismatch
Werklozen passen niet bij de vacatures (kennis, regio).

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Waarom helpen hogere overheidsbestedingen weinig tegen structurele werkloosheid?

2. Leg uit hoe een hoog minimumloon structurele werkloosheid kan veroorzaken.

3. Waarom is enige frictiewerkloosheid normaal, zelfs nuttig?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is het verschil tussen conjuncturele en structurele werkloosheid?

2. Waarom is frictiewerkloosheid nooit helemaal weg te werken?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Er zijn 400.000 werklozen en 450.000 vacatures. Welke soort werkloosheid overheerst?

4. Wat is frictiewerkloosheid?

5. Een laaggeschoolde werknemer levert € 14 per uur op. Het minimumloon kost de werkgever, inclusief premies, € 16 per uur. Leg uit welke soort werkloosheid kan ontstaan.

6. In een regio sluiten fabrieken, terwijl er in een andere regio veel vacatures in de bouw zijn. Welk beleid helpt tegen deze werkloosheid?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom helpt het verhogen van de overheidsbestedingen weinig tegen structurele werkloosheid?

8. Leg uit hoe een hoge werkloosheidsuitkering die lang duurt de structurele werkloosheid kan verhogen.

Rekenopdrachten

Reken met de begrippen en formules uit dit thema. Schrijf je berekening volledig uit: op het examen krijg je punten voor de berekening, niet alleen voor de uitkomst.

Basis

1. P90 = € 80.000 en P10 = € 25.000. Bereken de percentielenratio.

Antwoord: _____

3. Bereken de belasting bij € 60.000 (36% tot € 40.000, 49,5% daarboven, korting € 3.000).

Antwoord (€): _____

5. Loonkosten € 5.000, nettoloon € 2.900. Bereken de belastingwig in procenten van de loonkosten.

Antwoord (%): _____

8. Beroepsbevolking 10 miljoen, werklozen 400.000. Bereken het werkloosheidspercentage.

Antwoord (%): _____

9. 450.000 vacatures en 400.000 werklozen. Bereken het aantal vacatures per werkloze (twee decimalen).

Antwoord: _____

Niveau 3F

2. Kwintielaandelen 8, 13, 17, 23 en 39%. Bereken de Gini-coëfficiënt (twee decimalen).

Antwoord: _____

4. Bereken het gemiddelde tarief bij € 60.000 (één decimaal).

Antwoord (%): _____

6. Vlaktaks 40%, korting € 6.000. Bereken het gemiddelde tarief bij € 30.000.

Antwoord (%): _____

Examenniveau

7. € 5.000 extra bruto; € 1.800 extra belasting en € 2.500 minder toeslagen. Bereken de marginale druk.

Antwoord (%): _____

10. Primair: A € 20.000, B € 100.000. Secundair: A € 27.000, B € 64.000. Met hoeveel procent daalt de verhouding B/A (één decimaal)?

Antwoord (%): _____

Examenopgave: Een vlaktaks voor Kaapland?

6 vragen · 11 punten · ongeveer 35 minuten

Een politieke partij in Kaapland wil de inkomstenbelasting vereenvoudigen tot een vlaktaks (bron 1). Tegenstanders vrezen dat de inkomensverschillen groter worden (bron 2).

Bron 1

Inkomstenbelasting in Kaapland: nu en het voorstel

	Huidig stelsel	Voorstel vlaktaks
Tarief	30% tot € 50.000, 45% daarboven	37% over het hele inkomen
Algemene heffingskorting	€ 2.500	€ 5.000

Fictieve gegevens.

Bron 2

Inkomensverdeling in Kaapland (per huishouden)

	P10	P90
Primair inkomen	€ 18.000	€ 95.000
Besteedbaar inkomen	€ 21.000	€ 62.000

Fictieve gegevens. Kaapland heeft een beroepsbevolking van 8 miljoen, 320.000 werklozen en 280.000 vacatures.

Vraag 1 (2 punten)

Bereken in het huidige stelsel de belasting en het gemiddelde tarief bij een inkomen van € 25.000 en van € 90.000.

Vraag 2 (2 punten)

Toon met een berekening aan dat ook de voorgestelde vlaktaks progressief is.

Vraag 3 (2 punten)

Voor hoge inkomens daalt het marginale tarief van 45% naar 37%. Leg uit welk voordeel voor de doelmatigheid en welk nadeel voor de rechtvaardigheid dit kan hebben.

Vraag 4 (2 punten)

Bereken met bron 2 de percentielenratio van het primaire en van het besteedbare inkomen, en leg het verschil uit.

Vraag 5 (1 punt)

Gebruik je antwoorden op vraag 1 en 2. Is de overgang naar de vlaktaks nivellerend of denivellerend voor deze twee inkomens? Licht toe.

Vraag 6 (2 punten)

Bereken het werkloosheidspercentage in Kaapland en leg uit welk soort werkloosheid waarschijnlijk overheerst.

Eindquiz

1. Hoe verder de Lorenzcurve onder de diagonaal ligt…

A. hoe hoger het bbp.

B. hoe lager de Gini.

C. hoe gelijker de verdeling.

D. hoe ongelijker de verdeling.

2. De percentielenratio P90/P10 is 3. Dat betekent…

A. de Gini is 0,3.

B. het gemiddelde inkomen is 3 keer het minimum.

C. de grens van de rijkste 10% ligt 3 keer zo hoog als die van de armste 10%.

D. de rijkste 10% verdient 3% van het inkomen.

3. Vermogen is…

A. gelijker verdeeld dan inkomen.

B. hetzelfde als inkomen.

C. ongelijker verdeeld dan inkomen.

D. een stroomgrootheid.

4. Een hogere btw op boodschappen is…

A. denivellerend.

B. nivellerend.

C. neutraal.

D. progressief.

5. Het marginale tarief is…

A. het laagste tarief.

B. de heffingskorting.

C. de totale belasting gedeeld door het inkomen.

D. de belasting over de laatst verdiende euro.

6. Een vlaktaks met een vaste heffingskorting is…

A. proportioneel.

B. onmogelijk.

C. progressief.

D. degressief.

7. De belastingwig is…

A. brutoloon min nettoloon.

B. loonkosten min nettoloon.

C. het verschil tussen twee tarieven.

D. de heffingskorting.

8. De armoedeval ontstaat vooral door…

A. inkomensafhankelijke toeslagen.

B. een vlaktaks.

C. een laag minimumloon.

D. de AOW.

9. Bij veel vacatures én veel werklozen overheerst vooral…

A. conjuncturele werkloosheid.

B. geen werkloosheid.

C. verborgen werkloosheid.

D. structurele werkloosheid.

10. Frictiewerkloosheid is…

A. kortdurend, door zoektijd tussen banen.

B. werkloosheid door automatisering.

C. het gevolg van een recessie.

D. langdurig, door een mismatch.

Antwoordmodel

Voor de docent, of voor zelfcontrole: alle antwoorden bij dit werkboek.

Eindquiz — antwoordsleutel

1. D 2. C 3. C 4. A 5. D 6. C 7. B 8. A 9. D 10. A

Rekenopdrachten — antwoorden

1. 3,2

80.000 / 25.000 = 3,2.

2. 0,29

Cumulatief 8, 21, 38, 61, 100. 1 - 0,2 × (8 + 29 + 59 + 99 + 161) / 100 = 1 - 0,712 = 0,29.

3. 21.300 €

14.400 + 9.900 - 3.000 = 21.300.

4. 35,5 %

21.300 / 60.000 × 100% = 35,5%.

5. 42 %

2.100 / 5.000 × 100% = 42%.

6. 20 %

(12.000 - 6.000) / 30.000 × 100% = 20%.

7. 86 %

4.300 / 5.000 × 100% = 86%.

8. 4 %

0,4 / 10 × 100% = 4%.

9. 1,13

450.000 / 400.000 = 1,125, afgerond 1,13.

10. 52,6 %

5,0 2,370. (2,370 - 5) / 5 × 100% = -52,6%: een daling van 52,6%.

Examenopgave — antwoordmodel

Vraag 1 (2 p)

€ 25.000: 0,30 × 25.000 - 2.500 = € 5.000 (20%). € 90.000: 0,30 × 50.000 + 0,45 × 40.000 - 2.500 = 15.000 + 18.000 - 2.500 = € 30.500 (33,9%).

- 1 p: € 5.000 en 20%
- 1 p: € 30.500 en 33,9%

Vraag 2 (2 p)

€ 25.000: 0,37 × 25.000 - 5.000 = € 4.250 (17%). € 90.000: 0,37 × 90.000 - 5.000 = € 28.300 (31,4%). Het gemiddelde tarief stijgt met het inkomen: progressief, door de vaste heffingskorting.

- 1 p: beide gemiddelde tarieven

• 1 p: conclusie met verwijzing naar heffingskorting

Vraag 3 (2 p)

Doelmatigheid: van een extra verdiende euro houden hoge inkomens meer over; dat stimuleert extra werken, ondernemen en scholing. Rechtvaardigheid: hoge inkomens gaan er procentueel relatief op vooruit; de herverdeling neemt af (minder nivellering).

• 1 p: prikkel tot werken/ondernemen
• 1 p: minder nivellering

Vraag 4 (2 p)

Primair: 95.000 / 18.000 = 5,3. Besteedbaar: 62.000 / 21.000 = 3,0. Belastingen, uitkeringen en toeslagen verkleinen de verschillen: de overheid herverdeelt.

• 1 p: 5,3 en 3,0
• 1 p: herverdeling door overheid

Vraag 5 (1 p)

Netto: € 25.000 20.000 wordt 20.750 (+3,75%); € 90.000 59.500 wordt 61.700 (+3,7%). Bijna gelijk procentueel: vrijwel neutraal (heel licht nivellerend).

Vraag 6 (2 p)

320.000 / 8.000.000 × 100% = 4%. Er zijn bijna evenveel vacatures (280.000) als werklozen: er is werk, maar het past niet bij de werklozen. Structurele werkloosheid (en frictie) overheerst.

• 1 p: 4%
• 1 p: structureel, met argument vacatures

Verwerkingsopdrachten — modelantwoorden

Les 5.1

Verwerkingsopdracht

1. 100 - 61 = 39%.

2. 75.000 / 25.000 = 3,0.

3. In een huishouden delen mensen hun inkomen: een persoon zonder inkomen met een verdienende partner lijkt per persoon arm, maar heeft als huishouden een gewoon inkomen.

Les 5.2

Verwerkingsopdracht

1. 70% van het vermogen tegenover 39% van het inkomen.

2. Ja, voor vermogen: grote erfenissen gaan vooral naar kinderen van rijke ouders. Een hogere belasting verkleint de verschillen in vermogen.

3. Huiseigenaren (vaak hogere inkomens) zien hun vermogen stijgen; huurders profiteren niet en starters kunnen moeilijker kopen.

Les 5.3

Verwerkingsopdracht

1. € 30.000: 6.000 / 30.000 = 20%. € 60.000: 18.000 / 60.000 = 30%. Het gemiddelde tarief stijgt.

2. 2.100 / 5.000 × 100% = 42%.

3. Een korting gaat van de belasting af (voor iedereen even veel), een aftrekpost van het inkomen. Een

aftrekpost levert het meest op voor wie het hoogste marginale tarief betaalt: de hoge inkomens.

Les 5.4

Verwerkingsopdracht

1. Vóór: 100.000 / 20.000 = 5,0. Na: 64.000 / 27.000 = 2,4.

2. Iedereen met een baan betaalt premie en is verzekerd tegen inkomensverlies bij ontslag (verzekering). Wie werkloos wordt, krijgt een uitkering betaald door werkenden (herverdeling).

3. Bijvoorbeeld toeslagen geleidelijker afbouwen. Nadeel: meer mensen met hogere inkomens krijgen dan nog toeslag; dat kost meer geld.

Les 5.5

Verwerkingsopdracht

1. 380.000 / 9.500.000 × 100% = 4%.

2. Werkgevers concurreren om schaars personeel: ze bieden hogere lonen of betere voorwaarden.

3. Voordeel: vrijheid en soms een hoger uurtarief. Nadeel: geen doorbetaling bij ziekte, geen WW, zelf pensioen regelen.

Les 5.6

Verwerkingsopdracht

1. Het probleem is geen tekort aan bestedingen. Extra bestedingen leveren vacatures op waarvoor de werklozen niet geschikt zijn.

2. Als de loonkosten hoger zijn dan wat een laagproductieve werknemer oplevert, neemt een werkgever hem niet aan.

3. Het kost tijd om een goede match te vinden. Een betere match levert een hogere productiviteit op.

Oefeningen — modelantwoorden

Les 5.1

1. Wat zegt een Gini-coëfficiënt van 0 en van 1?

0: iedereen heeft hetzelfde inkomen. 1: één persoon heeft al het inkomen.

2. Wat is het verschil tussen het primaire en het secundaire inkomen?

Het primaire inkomen verdien je met arbeid, vermogen of een onderneming. Het secundaire inkomen is wat je overhoudt na belastingen en premies en na ontvangen uitkeringen en toeslagen.

3. P90 = € 75.000 en P10 = € 25.000. Bereken de percentielenratio.

75.000 / 25.000 = 3,0.

4. Lees uit de Lorenzcurve af welk deel van het inkomen de armste 40% heeft.

21%.

5. De vijf kwintielen hebben 6%, 11%, 16%, 22% en 45% van het inkomen. Bereken de Gini-coëfficiënt (drie decimalen).

Cumulatief: 6, 17, 33, 55, 100. Som van opeenvolgende paren: 6 + 23 + 50 + 88 + 155 = 322. Gini = 1 - 0,2 × 322 / 100 = 1 - 0,644 = 0,356.

6. Primair inkomen: P90 € 90.000 en P10 € 20.000. Secundair inkomen: P90 € 60.000 en P10 € 25.000. Bereken beide percentielenratio’s en leg het verschil uit.

Primair: 90.000 / 20.000 = 4,5. Secundair: 60.000 / 25.000 = 2,4. Door progressieve belastingen, uitkeringen en toeslagen is het secundaire inkomen veel gelijker verdeeld.

7. Waarom is de ongelijkheid van het primaire inkomen groter dan van het secundaire inkomen?

Het secundaire inkomen is na progressieve belastingen en na uitkeringen en toeslagen. Die verkleinen de verschillen.

8. Waarom kan de inkomensongelijkheid per huishouden een ander beeld geven dan per individu?

Huishoudens verschillen in grootte en in het aantal verdieners. Een tweeverdienershuishouden heeft een hoog inkomen, ook als beide partners een gemiddeld loon hebben; een alleenstaande met hetzelfde loon telt als een laag huishoudinkomen. De keuze van de eenheid beïnvloedt dus de gemeten ongelijkheid.

Les 5.2

1. Wat is het verschil tussen inkomen en vermogen?

Inkomen is een stroom (per jaar); vermogen is een voorraad (bezittingen min schulden op een moment).

2. Wanneer is een maatregel nivellerend?

Als de relatieve verschillen tussen inkomens (of vermogens) kleiner worden: de verhouding tussen hoog en laag daalt.

3. Waarom is vermogen ongelijker verdeeld dan inkomen?

Vermogen bouw je op door te sparen, en dat kunnen vooral hoge inkomens. Bovendien levert vermogen zelf weer inkomen op (rente, dividend, waardestijging) en wordt het geërfd.

4. Alle lonen stijgen met € 100 per maand. Nivellerend, denivellerend of neutraal?

Nivellerend: voor lage lonen is € 100 procentueel meer dan voor hoge lonen.

5. A verdient € 25.000, B € 75.000. Vergelijk het effect van (a) een stijging van beide inkomens met 4% en (b) een stijging van beide met € 1.500.

Vóór: 75.000 / 25.000 = 3. a) Beide +4%: de verhouding blijft 3: neutraal. b) 76.500 / 26.500 = 2,89: de verhouding daalt, nivellerend.

6. De huizenprijzen stijgen met 10%. Leg uit wat dit doet met de vermogensongelijkheid tussen een huiseigenaar en een huurder.

Het vermogen van de eigenaar stijgt (bij een huis van € 400.000 met € 40.000); dat van de huurder niet. De vermogensongelijkheid neemt toe.

7. Waarom is een hogere btw op boodschappen denivellerend?

Lage inkomens besteden een groter deel van hun inkomen aan boodschappen. Een btw-verhoging kost hen dus procentueel meer koopkracht dan hoge inkomens.

8. Geef een argument voor en een argument tegen een hogere erfbelasting, vanuit vermogensongelijkheid en prikkels.

Voor: erfenissen zijn een belangrijke oorzaak van vermogensongelijkheid, en een erfgenaam heeft er zelf niets voor gedaan; belasten verkleint ongelijkheid zonder de werkprikkel van de erfgenaam te raken. Tegen: het kan de prikkel verminderen om te sparen of een bedrijf op te bouwen voor de kinderen, en vermogenden ontwijken de belasting.

Les 5.3

1. Wat is het verschil tussen het gemiddelde en het marginale tarief?

Gemiddeld: totale belasting gedeeld door het inkomen. Marginaal: de belasting over de laatst verdiende euro.

2. Wat is een vlaktaks?

Een belastingstelsel met één tarief voor alle inkomens, vaak gecombineerd met een vaste heffingskorting.

3. Bereken met de tabel de belasting bij een inkomen van € 50.000.

0,36 × 40.000 + 0,495 × 10.000 - 3.000 = 14.400 + 4.950 - 3.000 = € 16.350.

4. Vlaktaks van 40% met € 6.000 heffingskorting. Is dat progressief? Bereken het gemiddelde tarief bij € 30.000 en € 60.000.

30.000: 12.000 - 6.000 = 6.000 (20%). 60.000: 24.000 - 6.000 = 18.000 (30%). Het gemiddelde tarief stijgt: progressief.

5. Kaapland: 36% tot € 40.000, 49,5% daarboven, heffingskorting € 3.000. Bereken de belasting en het gemiddelde tarief bij € 30.000.

0,36 × 30.000 - 3.000 = 10.800 - 3.000 = € 7.800. Gemiddeld tarief: 7.800 / 30.000 × 100% = 26%.

6. Gebruik opdracht 6. Bereken de belasting, het gemiddelde en het marginale tarief bij € 80.000.

0,36 × 40.000 + 0,495 × 40.000 - 3.000 = 14.400 + 19.800 - 3.000 = € 31.200. Gemiddeld: 31.200 / 80.000 × 100% = 39%. Marginaal: 49,5%.

7. Waarom kan een grote belastingwig de werkloosheid verhogen?

Arbeid wordt duur voor de werkgever, terwijl de werknemer weinig netto overhoudt. Werkgevers vragen minder arbeid en mensen bieden minder arbeid aan.

8. Een werknemer kost zijn werkgever € 4.000 per maand en houdt netto € 2.600 over. Bereken de belastingwig als percentage van de loonkosten en leg uit wat een grote wig doet met de arbeidsmarkt.

Wig: 4.000 - 2.600 = € 1.400; 1.400 / 4.000 × 100% = 35%. Arbeid is duur voor de werkgever en extra werken levert de werknemer weinig op: minder vraag naar en aanbod van arbeid, vooral bij laagproductief werk.

Les 5.4

1. Noem twee doelen van uitkeringen en toeslagen.

Herverdeling (inkomensverschillen verkleinen) en verzekering (inkomen bij werkloosheid, ziekte of ouderdom).

2. Wat is de marginale druk?

Het deel van een extra verdiende euro dat je kwijtraakt aan extra belasting en premies en aan lagere toeslagen en uitkeringen.

3. Bereken de verhouding tussen de secundaire inkomens van B en A in de tabel.

64.000 / 27.000 = 2,4.

4. Wat is de armoedeval?

Bij meer verdienen verliest iemand met een laag inkomen toeslagen en betaalt hij meer belasting, waardoor hij er nauwelijks op vooruitgaat. Meer werken loont dan niet.

5. Een alleenstaande verdient € 5.000 bruto extra. Hij betaalt € 1.850 meer belasting, krijgt € 1.700 minder huurtoeslag en € 900 minder zorgtoeslag. Bereken wat hij overhoudt en de marginale druk.

Hij verliest 1.850 + 1.700 + 900 = € 4.450 en houdt € 550 over. Marginale druk: 4.450 / 5.000 × 100% = 89%.

6. Het primaire inkomen van A is € 20.000 en van B € 80.000. Het secundaire inkomen is € 26.000 en € 56.000. Bereken de verhouding B / A vóór en na herverdeling.

Vóór: 80.000 / 20.000 = 4. Na: 56.000 / 26.000 = 2,15. De herverdeling verkleint de verschillen sterk.

7. Leg de afruil tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid uit met een voorbeeld.

Een hoog toptarief verkleint de inkomensverschillen (rechtvaardiger volgens velen), maar maakt extra werken, ondernemen of scholing minder lonend: de prikkels en daarmee de productie kunnen dalen.

8. Noem een maatregel om de armoedeval te verkleinen en de keerzijde ervan.

Bijvoorbeeld toeslagen geleidelijker afbouwen of een hogere arbeidskorting voor lage inkomens. Keerzijde: als toeslagen langzamer afnemen, lopen ze door tot hogere inkomens; de marginale druk stijgt dan voor

middeninkomens, en het kost de overheid meer.

Les 5.5

1. Wie hoort bij de beroepsbevolking?

Iedereen die werkt of werk zoekt en direct beschikbaar is.

2. Wat is een vacature?

Een baan die een werkgever direct wil invullen en waarvoor hij actief iemand zoekt: een onvervulde arbeidsvraag.

3. Beroepsbevolking 9,5 miljoen, werklozen 380.000. Bereken het werkloosheidspercentage.

380.000 / 9.500.000 × 100% = 4%.

4. Wat betekent een spanning van 1,1 vacatures per werkloze?

Er zijn meer vacatures dan werklozen: de arbeidsmarkt is krap. Werkgevers moeten moeite doen om personeel te vinden; de lonen hebben de neiging te stijgen.

5. Een land heeft 9,2 miljoen werkenden en 400.000 werklozen. Bereken de beroepsbevolking en het werkloosheidspercentage (één decimaal).

Beroepsbevolking: 9,2 + 0,4 = 9,6 miljoen. Werkloosheid: 0,4 / 9,6 × 100% = 4,2%.

6. Er zijn 420.000 vacatures en 350.000 werklozen. Bereken de spanning en leg uit wat er waarschijnlijk met de lonen gebeurt.

Spanning: 420.000 / 350.000 = 1,2 vacatures per werkloze: een krappe arbeidsmarkt. Werkgevers concurreren om personeel, dus de lonen stijgen sneller.

7. Waarom kiezen bedrijven vaak voor flexwerkers en zzp’ers?

Ze kunnen de omvang van hun personeel snel aanpassen aan de vraag, en hebben minder verplichtingen (ontslagbescherming, doorbetalen bij ziekte, pensioen).

8. De overheid wil schijnzelfstandigheid tegengaan: werkenden die als zzp’er werken, maar eigenlijk werknemer zijn. Waarom?

Schijnzelfstandigen bouwen vaak geen pensioen op en zijn niet verzekerd tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid; bij tegenslag komen ze in de bijstand. Bovendien betalen opdrachtgevers geen werkgeverspremies, wat oneerlijke concurrentie geeft met bedrijven met werknemers in dienst.

Les 5.6

1. Wat is het verschil tussen conjuncturele en structurele werkloosheid?

Conjuncturele werkloosheid komt door te weinig bestedingen in een recessie en is tijdelijk. Structurele werkloosheid komt door een blijvende mismatch tussen vraag en aanbod van arbeid.

2. Waarom is frictiewerkloosheid nooit helemaal weg te werken?

Er zijn altijd mensen die van baan wisselen, net klaar zijn met hun opleiding of verhuizen. Het zoeken naar een passende baan kost tijd.

3. Er zijn 400.000 werklozen en 450.000 vacatures. Welke soort werkloosheid overheerst?

Structurele werkloosheid (inclusief frictie): er is genoeg werk, maar het past niet bij de werklozen.

4. Wat is frictiewerkloosheid?

Kortdurende werkloosheid door de zoektijd tussen twee banen.

5. Een laaggeschoolde werknemer levert € 14 per uur op. Het minimumloon kost de werkgever, inclusief premies, € 16 per uur. Leg uit welke soort werkloosheid kan ontstaan.

De werknemer kost meer dan hij oplevert, dus de werkgever neemt hem niet aan, ook in goede tijden. Dat is

structurele werkloosheid door te hoge loonkosten in verhouding tot de productiviteit.

6. In een regio sluiten fabrieken, terwijl er in een andere regio veel vacatures in de bouw zijn. Welk beleid helpt tegen deze werkloosheid?

Het gaat om structurele werkloosheid door een mismatch (kennis en regio). Helpend: omscholing naar de bouw, verhuis- of reiskostensubsidies en betere informatie over vacatures. Meer bestedingen helpen weinig.

7. Waarom helpt het verhogen van de overheidsbestedingen weinig tegen structurele werkloosheid?

Het probleem is geen tekort aan bestedingen, maar een mismatch (kennis, regio) of te hoge loonkosten. Meer bestedingen creëren vacatures waarvoor de werklozen niet geschikt zijn.

8. Leg uit hoe een hoge werkloosheidsuitkering die lang duurt de structurele werkloosheid kan verhogen.

Werklozen accepteren pas een baan als die genoeg meer oplevert dan de uitkering (hun reservatieloon stijgt). Ze zoeken langer of minder intensief, en wie lang werkloos is, verliest vaardigheden. De werkloosheid blijft daardoor ook in goede tijden hoger.